

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

ΠΕΡΑΝ ΤΩΝ «ΕΙΔΟΛΟΓΙΚΩΝ» ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ
(ΠΟΙΗΣΗΣ-ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΣΥΝΑΦΩΝ):
'Η ΠΩΣ ΤΟ ΚΑΘΕ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΟΥ*.

«... Ο ΙΝ ΜΟΔΟ ΜΙΣΤΟ ΓΕΝΟΥΙΝΟ».
(Δ. Σολωμός, Α.Ε., σ. 425 α 27-28)

Ο στόχος της ανακοινώσης αυτής είναι να παρουσιάσει κριτικά τις θέσεις και απόψεις για το ζήτημα των λογοτεχνικών ειδών, τριών θεωρητικών της λογοτεχνίας, των T. Todorov, G. Genette και Jean-Marie Schaeffer· το έναυσμα απέτέλεσαν οι σχετικές με το ζήτημα απόψεις του «κριτικού-συγγραφέα»¹ M. Blanchot.

Η επιλογή των τριών αυτών θεωρητικών έχει να κάνει με το γεγονός ότι εκφράζουν σήμερα, ιδίως οι δύο πρώτοι, απόψεις κατά το μάλλον ή ήττον συνδυαστικές, καθώς αξιοποιούν με μεγάλη εμβέλεια το σημαίνον απόθεμα του Ρώσικου Φορμαλισμού και του Γαλλικού Στρουκτουραλισμού της δεκαετίας του 1960 και εξής (μέχρι περίπου και τα μέσα της δεκαετίας του 1970): πέραν του «τρομοκρατικού φορμαλισμού» κατά την έκφραση του T.T., από τη μία και του ιστορισμού που δολοφονεί την Ιστορία κατά τον G.G., από την άλλη.

* Η εισήγηση αυτή σύμφωνα με το πρόγραμμα του Συμποσίου, εντασσόταν μαζί με την εισήγηση του Γ. Αριστηνού, στην ενότητα, «Κείμενα κριτικής (ανθολογία)».

Ο Μ.Β. διατυπώνει ήδη από το 1955² και σε δραστικότερο τόνο το 1959³, αυτό που άλλοι είτε δεν τόλμησαν να σκεφθούν είτε δεν δυνήθηκαν (για πολλούς και εν μέρει ευδιάκριτους λόγους) να αρθρώσουν ως θέση: Δεν υπάρχει κανενός είδους ενδιάμεσο ανάμεσα στο συγκεκριμένο έργο και τη λογοτεχνία, θεωρούμενη ως το υπέρτατο «είδος»: τούτο συμβαίνει διότι το κάθε κείμενο δεν αποτελεί παρά ένα βασανιστικό και ανατρεπτικό ερώτημα που αφορά και απευθύνεται στην ίδια την ύπαρξη της λογοτεχνίας: «Το μόνο που έχει σημασία είναι το βιβλίο, όπως είναι: μακριά από είδη, έξω από στήλες κατατάξεων πεζογραφία, ποίηση, μυθιστόρημα, μαρτυρίες, στις οποίες αρνείται να υπαχθεί και στις οποίες αρνείται τη δικαιοδοσία να του προσδιορίσουν τη θέση, να του καθορίσουν τη μορφή. Ένα βιβλίο δεν ανήκει πλέον σε κάποιο είδος, κάθε βιβλίο έχει να κάνει μόνο με τη λογοτεχνία, ως εκείνη εξ αρχής να κατείχε τα μυστικά και τα συστατικά που μόνα επιτρέπουν να αποδοθεί σ' αυτό που γράφεται, η πραγματικότητα του βιβλίου. Όλα συμβαίνουν λοιπόν ως τα είδη να είχαν διαλυθεί... ως να υπήρχε μία «ουσία» της «λογοτεχνίας»⁴ και ακόμα: «Το γεγονός ότι οι φόρμες, τα είδη δεν έχουν πλέον αληθινή σημασία, ότι θα ήταν για παράδειγμα παράλογο να αναρωτηθεί κανείς αν το Finnegans' Wake ανήκει ή όχι στην πρόζα και σε μία τέχνη που θα ονομάζαμε μυθιστορηματική υποδεικνύει αυτήν την υπόγεια δουλειά της λογοτεχνίας που αναζητεί την έκφραση της ουσίας της, διαρρηγνύοντας διακρίσεις και όρια».⁵

Τα κείμενα λοιπόν καταλύουν ειδολογικές διαφοροποιήσεις και διακρίσεις, και εδώ αναφύεται το πρόβλημα για το οποίο ο T.T. θα σημειώσει, απαντώντας στις θέσεις του Μ.Β., ότι: «Δεν είναι... τα «είδη» που έχουν χαθεί, αλλά τα είδη-του-παρελθόντος που αντεκατεστάθησαν από άλλα... Η «ανυπακοή» του έργου στο είδος του δεν ακυρώνει το τελευταίο αντίθετα. Και αυτό για δύο λόγους. Κατ' αρχήν επειδή η υπέρβαση για να υπάρξει, προϋποθέτει ένα νόμο που ακριβώς θα υπερβληθεί. Θα ήταν δυνατόν να προχωρήσει κανείς περισσότερο: η νόρμα δεν είναι ορατή — δεν ξει — παρά χάρη στις υπερβάσεις της».⁶

Έτσι εστιάζεται η σημαίνουσα διαφοροποίηση: «κανόνας» — «εξαιρέση» και αποκαθίσταται παρακάτω η διαλεκτική πλέον σχέση: κανόνας-εξαιρέση-κανόνας: «Το έργο για να γίνει εξαιρέση,

δεν προϋποθετεί μόνον κατ' ανάγκη μία νόρμα, αλλά επιπλέον, ευθύς ως το έργο αναγνωρισθεί στην εξέχουσα ύπαρξή του, γίνεται με τη σειρά του, χάρη στην επιτυχία της κυκλοφορίας και στο ενδιαφέρον της κριτικής, κανόνας».⁷

Το «ανυπάκουο» κείμενο εκτίθεται στην ιστορική του προοπτική που αφορά στους από τα επερχόμενα — εξ ίσου ή και περισσότερο «ανυπάκουα» — κείμενα, μετασχηματισμούς· αυτό αποτελεί και το σημαίνον ζήτημά που θέτει ο Τ.Τ.

Τα είδη που ορίζονται ως ομάδες έργων, συγκροτούν το πλαίσιο της προηγούμενης διαλεκτικής σχέσης: «Σε μία κοινωνία θεομοποιείται η συχνότητα εμφάνισης ορισμένων ρηματικών χαρακτηριστικών, τα κείμενα παράγονται και γίνονται αντιληπτά σε σχέση με τη νόρμα που αρθρώνει αυτή η κωδικοποίηση. Ένα είδος, λογοτεχνικό ή μη, δεν είναι άλλο παρά αυτή η κωδικοποίηση των ρηματικών χαρακτηριστικών...» κατά συνέπεια: «Αφού το είδος αποτελεί την κωδικοποίηση των ρηματικών χαρακτηριστικών, που τελείται (και αναγνωρίζεται) σε (συγκεκριμένα) ιστορικά πλαίσια, είναι εύκολο να γίνει αντιληπτή η απουσία της μιας από τις δύο φνισταμένες αυτού του ορισμού: της ιστορικής και της ρηματικής πραγματικότητας».⁸

Έτσι λοιπόν ο Τ.Τ. παρ' όλο που θεωρεί κατ' αρχήν τα είδη με τρόπο στατικό (ομάδες έργων), εισάγει δια της έννοιας της κάθε φορά νέας ιστορικής/κοινωνικής πραγματικότητας, και τη δυναμική πλευρά τους, ήτοι τις αλλαγές, τους μετασχηματισμούς των ρηματικών χαρακτηριστικών (η σημασιολογική πλευρά του κειμένου, η συντακτική — οι σχέσεις των μερών μεταξύ τους —, η πραγματιστική — οι σχέσεις ανάμεσα στους επικοινωνούντες — και η ρηματική — οτιδήποτε αφορά στην «υλική», τη γραφηματική πλευρά του κειμένου) εντός των σε κάθε ιστορική φάση διαμορφωμένων ορίων του είδους. Διατυπώνεται κατά συνέπεια η ανάγκη να υπάρξουν μελέτες που θα λάβουν υπ' όψη τους την Ποιητική (ρηματικά χαρακτηριστικά) και την Ιστορία.

Ο G. Genette στο βιβλίο του *Introduction à l'architexte*, (1979), συστοιχεί με τις απόψεις του Τ.Τ. περί μετασχηματισμών σε κάθε ιστορική φάση, τους οποίους όμως θέτει, εξειδικεύοντας, στην προοπτική της διά-σχεσης και της δια του είδους επικοινωνίας μεταξύ των κειμένων (αρχι-κειμενικότητα). Ξεκινών-

τας λοιπόν από το Αριστοτελικό σύστημα των δύο «ειδολογικών» κατηγοριών (θεματική-αφηγηματική) και σε συσχετισμό ή/και σύγκριση με τις νεώτερες αντίστοιχες συμβολές, σημειώνει: «... Η δομική διαφορά ανάμεσα στο σύστημα του Αριστοτέλη και σ' αυτό των Ρομαντικών και μοντέρνων θεωριών, είναι ότι οι τελευταίες ανάγοντας γενικά σ' ένα σχήμα συγκροτούμενο από εγγραφές σταθερές και ιεραρχημένες (τα έργα εντός των γενών, τα γένη εντός των ειδών, τα είδη εντός των «τύπων»), ενώ το Αριστοτελικό σύστημα... έχει τη μορφή πίνακα, προϋποθέτει έμμεσα έναν πίνακα με δύο (το λιγότερο) στήλες καταχωρήσεων όπου κάθε είδος αναδεικνύεται ταυτόχρονα από μία αφηγηματική και μία θεματική κατηγορία: για παράδειγμα, η τραγωδία καθορίζεται (σ' αυτό το επίπεδο) ταυτόχρονα ως αυτό-το-είδος-έργου-με υψηλό θέμα-που-παριστάνεται-στη σκηνή... Οι αφηγηματικές και θεματικές κατηγορίες δεν έχουν σχέσεις εξάρτησης, ο αφηγηματικός τρόπος δεν περιλαμβάνει ούτε επιβάλλει το θέμα, το θέμα δεν περιλαμβάνει ούτε επιβάλλει τον αφηγηματικό τρόπο... οι αφηγηματικοί τρόποι και τα θέματα, διασταυρούμενα, συμπεριλαμβάνουν από κοινού και καθορίζουν τα είδη... Έτσι μου φαίνεται σήμερα ότι... αν χρειάζεται (χρειάζεται;) ένα σύστημα, το Αριστοτελικό (ακόμα μία φορά: *topiama all' antico*), παρά την εξαίρεση (που κάνει) αδικαιολόγητα σήμερα, των μη-αναπαραστατικών ειδών, είναι δομικά, μάλλον ανώτερο (δηλαδή προφανώς αποτελεσματικότερο) από τα περισσότερα που το ακολούθησαν, και παρामορφώνει εξαιρετικά την ιεραρχημένη ταξινομία η οποία κάθε φορά αδρανοποιεί ευθύς εξ αρχής οποιοδήποτε παιχνίδι, οδηγώντας το σε αδιέξοδο».⁹

Προτείνεται στη συνέχεια η εισαγωγή εντός του Αριστοτελικού συστήματος, μιας ακόμα κατηγορίας που τουλάχιστον προέβλεπε έμμεσα και ο Αριστοτέλης ακριβώς ως τρίτη ειδολογική παράμετρο: «... με τη μορφή της ερώτησης «με τί;», που προσδιορίζει την επιλογή των μορφικών «μέσων» (σε τί γλώσσα, τί είδους στίχοι, κλπ) της μίμησης».¹⁰

Κατ' αυτόν λοιπόν τον τρόπο αρθρώνονται οι τρεις παράμετροι που συγκροτούν το κείμενο και το είδος (θεματική-αφηγηματική-μορφική), εντός των οποίων και δια των οποίων (αποτελούν ένα είδος δυναμικού αποθέματος απ' όπου επιλέγονται τα κάθε φορά

στοιχεία) τελούνται οι μετασχηματισμοί και οι τροποποιήσεις. Αυτές οι παράμετροι θεωρούνται ως σχετικά σταθερές και «δι-ιστορικές»: «... Αρκεί προς το παρόν να θεωρήσουμε ότι ένας ορισμένος αριθμός θεματικών, αφηγηματικών και μορφικών προσδιορισμών, σχετικά σταθερών και δι-ιστορικών... σκιαγραφούν κατά κάποιον τρόπο το τοπίο όπου εγγράφεται η εξέλιξη του λογοτεχνικού πεδίου, και καθορίζουν σε ένα μεγάλο μέτρο, κάτι ως απόθεμα ειδολογικών πιθανοτήτων, από το οποίο επιλέγει αυτή η εξέλιξη — όχι χωρίς εκπλήξεις, ασφαλώς επαναλήψεις, ιδιαιτερότητες, απρόσμενες τροποποιήσεις και απρόβλεπτες δημιουργίες. Γνωρίζω καλά ότι μία τέτοια άποψη για την Ιστορία μπορεί να μοιάζει με (την) κακοφτιαγμένη καρικατούρα του στρουκτουραλιστικού επιτάλτη... Αλλά από την άλλη πλευρά εξακολουθώ να πιστεύω ότι ο απόλυτος σχετικισμός είναι ένα υποβρύχιο με πανιά και ιστία, ότι ο ιστορικισμός δολοφονεί την Ιστορία και ότι η μελέτη των μετασχηματισμών προβάλλει την ανάγκη της έρευνας και άρα την ανάγκη να ληφθούν υπ' όψη οι σταθερές».¹¹

Η κατάληξη των θέσεων του G.Genette στο *Introduction à l'architexte* αφορά στη συνδυαστική προοπτική Ποιητικής (αντικείμενο της οποίας δεν είναι καθώς γνωρίζουμε, το μεμονωμένο κείμενο αλλά το αρχι-κείμενο ή καλύτερα η αρχι-κειμενικότητα, το σύνολο δηλαδή των γενικών κατηγοριών — τα είδη, οι αφηγηματικοί τρόποι, οι τύποι λόγων — απ' όπου «προέρχονται» τα επιμέρους κείμενα) και της Ιστορίας: αυτή η προοπτική τίθεται εντός των ορίων ενός «ανενωμένου» Φορμαλισμού, ή καλύτερα του κατ' εξοχήν Φορμαλισμού καθότι οι Ρώσοι Φορμαλιστές επεδίωξαν να συγκροτήσουν μία μορφολογική μέθοδο, ικανή να αρθρώσει τα όρια της ιδιαιτερότητας της λογοτεχνίας εναντίον ταυτόχρονα ενός (άκριτου) πολιτικού κοινωνιολογισμού και ενός μυστικιστικού συμβολισμού. Και αυτή ακριβώς η προσπάθεια δεν είχε αποκοπεί από την Ιστορία.

Αργότερα λοιπόν, το 1982, με τα *Palimpsestes*, ο G.G. προεκτείνει την έννοια και τα ανακλύποντα σχετικά προβλήματα της διάσχισης των κειμένων: ξεπερνώντας το είδος, τίθεται στο βιβλίο αυτό, στη διάσταση της δια-κειμενικότητας που αποτελεί, σύμφωνα πάντα με τον G.G., και το αντικείμενο της Ποιητικής: «Θα έλεγα σήμερα... ότι αυτό το αντικείμενο [δηλ. της Ποιητι-

κής] είναι η διακειμενικότητα, ή κειμενική υπέρβαση του κειμένου, που θα οριζόταν χονδρικά ως «οτιδήποτε θέτει το κείμενο σε σχέσεις φανερές ή υπόγειες με άλλα κείμενα... Η διακειμενικότητα υπερβαίνει λοιπόν και περιλαμβάνει την αρχικειμενικότητα ως και ορισμένους άλλους τύπους διακειμενικών σχέσεων»¹² αυτοί οι τύποι διακειμενικών σχέσεων είναι το παρακείμενο (ή παρα-κειμενικότητα: οι σχέσεις του κειμένου με ό,τι το «περιβάλλει» δηλαδή τίτλος, υπότιτλος, κλπ), το δια-κείμενο (η παρουσία του ενός κειμένου εντός του άλλου: παραθέματα, αναφορές, ενδείξεις, άμεσης ή έμμεσης παρουσίας, κλπ), το υπερ-κείμενο (οι σχέσεις μίμησης μετασχηματισμού ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα κείμενα), το μετα-κείμενο (οι σχέσεις έργων και κριτικών-ερμηνευτικών λόγων) και το αρχι-κείμενο (που αφορά στην ταξινομική διάσταση: του είδους ή της ειδολογικότητας, των τύπων λόγων και των αφηγηματικών τρόπων).

Το είδος κατά συνέπεια θεωρείται και εδώ — όπως και στην περίπτωση του T.T. στην ταξινομική του διάσταση (ομάδες κειμένων), εντός όμως αυτή τη φορά, πολλαπλών συσχετισμών (διακειμενικότητα) των οποίων αποτελούν και τμήμα' αυτοί οι συσχετισμοί προεκτείνουν και εξειδικεύουν το περιεχόμενο των ρηματικών χαρακτηριστικών του T.T.

Η προοπτική της διακειμενικότητας στη μελέτη των ειδών είναι ο κύριος στόχος του Jean-Marie Schaeffer σε μελέτη του, δημοσιευμένη στο περιοδικό *Poétique* το 1983· ο S. τίθεται κατ' αρχήν κατά των απόψεων που θεωρούν το κείμενο ως σύστημα κλειστό και στεγανό, τη διάσταση του κειμένου-οργανισμού, του κειμένου-ανάλογου του φυσικού αντικειμένου (αισθητική αντίληψη που επαναδραστηριοποιείται με τον Ρομαντισμό). Τάσσεται υπέρ μιας ανοικτής σε όλα τα ενδεχόμενα — και τούτο αποτελεί μία έμμεση εισαγωγή στις απόψεις του που μας απασχολούν παρακάτω — ανάγνωση του κειμένου. Αναιρείται λοιπόν η μυστικιστική «λογοτεχνικότητα» και προβάλλεται η ανοικτή ανάγνωση που συναιρεί την αναφορικότητα (το κείμενο που παραπέμπει έξω απ' αυτό· στην περίπτωσή μας, στην ταξινομική ομάδα, στο είδος του δηλαδή) και την μη-αναφορικότητα (το κείμενο καθ' εαυτό), ήτοι η διακειμενικότητα που επανεισάγει το αποκομμένο κείμενο στις κειμενικές του διασχέσεις και τις συναφείς ιστορικές προοπτικές.

Ακολουθώντας έτσι την κατηγοριοποίηση του G.G., ο S. διατυπώνει την πρώτη — διότι υπάρχει και δεύτερη — διαφοροποίηση: «Μου φαίνεται όμως ότι υπάρχει μία αποφασιστική διαφορά ανάμεσα στην αρχι-κειμενικότητα και στις άλλες πλευρές της διακειμενικότητας: κάθε υπερ-κείμενο έχει το δικό του υπο-κείμενο, κάθε δια-κείμενο, το κείμενο στο οποίο αναφέρεται, κάθε παρα-κείμενο, το κείμενο το οποίο και περιβάλλει, κάθε μετα-κείμενο, το κείμενο αντι-κείμενό του· έτσι αν και υπάρχει αρχικειμενικότητα, δεν υπάρχει αντίθετα αρχι-κείμενο, παρά μόνο μεταφορικά. Οι κατηγορίες του δια-κείμενου, του παρα-κείμενου, του μετα-κείμενου και του υπερ-κείμενου ορίζουν ζεύγη σχέσεων κειμένων, ενώ κάτι τέτοιο στην περίπτωση της αρχι-κειμενικότητας, δεν υπάρχει».¹³

Στο επίπεδο τώρα της αρχι-κειμενικότητας διαπιστώνεται η δεύτερη διαφοροποίηση: «Θα έλεγε λοιπόν κανείς ότι η αρχι-κειμενικότητα ορίζει μάλλον μία σχέση υπαγωγής. Αλλά εδώ ανακύπτει μία δεύτερη δυσκολία, όχι πλέον ανάμεσα στην αρχι-κειμενικότητα και τις άλλες εκδοχές της διακειμενικότητας αλλά στο εσωτερικό της ίδιας της αρχι-κειμενικότητας ανάμεσα στην ειδολογικότητα και τους άλλους δύο όρους που επισυνάπτει ο G.G. Στις περιπτώσεις των τρόπων ρηματοποίησης και των τύπων λόγου, έχουμε μία σχέση υπαγωγής, καθώς κάθε κείμενο ανήκει εν τέλει ή στο διηγηματικό, ή στο δραματικό, ή στο μεικτό τρόπο αφήγησης, όπως και στον ένα ή τον άλλο τύπο λόγου. Μπορεί κανείς να εκφράσει το ίδιο πράγμα υποστηρίζοντας ότι αυτές οι δύο κατηγορίες (με τις διακρίσεις τους) ορίζουν σύνολα κειμένων. Όσον αφορά στην ειδολογική συνισταμένη, η υπόθεση είναι πιο περίπλοκη, και διαπιστώνω εδώ... τη μη-ομοιογένεια αυτών των τριών αρχι-κειμενικών υποομάδων. Βέβαια ως κατηγορία αναδρομικής ταξινόμησης, και η ειδολογικότητα λειτουργεί ως σχέση υπαγωγής, (άρα) και σ' αυτό το επίπεδο η ομοιογένεια θα διετηρείτο... Αλλά κάνοντας αυτό, θα εξατιμίζονταν μία σημαίνουσα πλευρά της ειδολογικότητας, δηλαδή ο λειτουργικός της χαρακτήρας στο επίπεδο των κειμένων. Στο επίπεδο της κειμενικής παραγωγής υπάρχει μία ουσιώδης διαφορά ανάμεσα στην ειδολογικότητα και τους αφηγηματικούς τρόπους (ή τους τύπους λόγου). Η επιλογή ενός τρόπου ρηματοποίησης αποτελεί προϋπόθεση για κά-

θε κείμενο, δίχως το τελευταίο να επενεργεί αντίστροφα στον επιλεγμένο τρόπο ρηματοποίησης: ο προσδιορισμός είναι μονόδρομος, πράγμα το οποίο κάνει ακριβώς να λέγεται ότι το τάδε ή το δείνα κείμενο ανήκουν στον ένα ή τον άλλο τρόπο ρηματοποίησης. Στην περίπτωση της ειδολογικής συνισταμένης αντίθετα, οφείλει κανείς να πει ότι το κάθε κείμενο τροποποιεί το είδος του: η ειδολογική συνισταμένη ενός κειμένου δεν είναι ποτέ (εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις) ο απλός επαναδιπλασιασμός του ειδολογικού προτύπου που αποτελείται από την ομάδα των κειμένων (που θεωρούνται προγενέστερα) στη γραμμή των οποίων συστοιχεί. Αντίθετα, για κάθε κείμενο... το ειδολογικό υπόδειγμα είναι ένα «υλικό» ανάμεσα στα άλλα, στη βάση του οποίου (το κείμενο) «εργάζεται». Είναι αυτό που ονόμασα... η δυναμική πλευρά της ειδολογικότητας, ως κειμενική λειτουργία. Αυτή η δυναμική πλευρά είναι επίσης υπεύθυνη για τη σημασία της χρονικής διάστασης της ειδολογικότητας, της ιστορικότητάς της».¹⁴

Η δυναμική (in actu) λοιπόν πλευρά του είδους, η ειδολογικότητα (που αποτελεί κειμενική λειτουργία) διαφοροποιείται από το είδος (που θα εννοηθεί ως αναδρομική ταξινομική κατηγορία), στηριζόμενη στη στρατηγική του μετα-κείμενου του θεωρητικού ή/και του κριτικού της λογοτεχνίας: «Το είδος ανήκει στο χώρο των κατηγοριών ανάγνωσης, δομεί ένα συγκεκριμένο τρόπο ανάγνωσης, ενώ η ειδολογικότητα είναι ένας αποδοτικός παράγοντας της δημιουργίας της κειμενικότητας».¹⁵

Κατά συνέπεια η δυναμική των μετασχηματισμών που τόσο ο T.T. όσο και ο G.G. είχαν σταθερά υπ' όψη τους, επανέρχεται στην προβληματική του S., σε διαφορετικό όμως πλαίσιο. Οι διαφορετικές επιλογές και οι νέοι συνδυασμοί των κειμενικών παραμέτρων, αποσυντονίζουν το «είδος» εντός του οποίου εγγράφονται «κατ' αρχήν», διαμορφώνοντας αφ' εαυτών το/τα νέο/νέα είδος/είδη. Το κάθε κείμενο έχει ή μάλλον δημιουργεί το δικό του είδος, και τούτο εισάγεται στην προοπτική των πολλαπλών πιθανών ειδολογικών προτύπων· στη διάσταση που χαρακτήριζε το Ρομαντισμό, ήτοι στη διάσταση του μη-ειδολογικού κειμένου, του κειμένου που αφίσταται δεδομένων κατηγοριοποιήσεων, εισάγοντας όμως τη νέα δική του πολύπλοκη πραγματικότητα, και ούτω καθεξής...

Οι αρνητικές ή μηδενιστικές κατά τον Τ.Τ.¹⁶ θέσεις του Μ.Β. παίρνουν απρόσμενα (;) νέες διαστάσεις, καθώς δεσπόζουσες προβάλλουν οι ειδολογικές πολλαπλότητες και οι παράμετροί τους, ο κινούμενος δηλαδή λόγος των κειμένων που αρθρώνει την ανάγκη ενός ανθεκτικού και ευμήχανου θεωρητικού (και κριτικού) λόγου, ικανού να σταθεί ενώπιον του ατέρμονου και βασανιστικού (απολαυστικού;) παιχνιδιού της αφερέγγυας Διαφοράς και της αδιάπτωτης αληθείας της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Tzvetan Todorov, *Critique de la critique, Un roman d'apprentissage*, Paris, Seuil, [1984], σ.σ 55-74.

— Εκτενής κριτική παρουσίαση του βιβλίου από τον υπογράφοντα στο περιοδικό *Σπειρα*, αρ. 6-7, (Φθινόπωρο 1986), σ.σ 169-180.

2. Maurice Blanchot, *L'espace littéraire*, [Paris], Gallimard, [1955].

— Ελληνική μετάφραση του Δ. Δημητριάδη: *Ο χώρος της λογοτεχνίας*, Αθήνα, Εξάντας, 1984.

3. Maurice Blanchot, *Le livre à venir*, [Paris], Gallimard, [1959].

4. Maurice Blanchot, *Le livre...*, σ. 294.

5. Maurice Blanchot, *L'espace...*, σ. 244.

6. Tzvetan Todorov, «L'origine des genres» στο: *La notion de littérature et autres essais*, [Paris], Seuil, 1987, σ. 29.

— Πρώτη δημοσίευση στο: *Les genres du discours*, Paris, Seuil, [1971], σ.σ. 44-60.

7. 'Ο.π., σ. 30.

8. 'Ο.π., σ.σ. 33-36.

9. Gérard Genette, *Introduction à l'architexte*, Paris, Seuil, [1979], σ.σ. 77-78.

10. 'Ο.π., σ. 83.

11. 'Ο.π., σ.σ. 83-84.

12. Gérard Genette, *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Paris, Seuil, [1982], σ. 7.

13. Jean-Marie Schaeffer, «Du texte au genre. Notes sur la problématique générique» στο: *Théorie des genres*, (συλλογικό έργο), [Paris], Seuil, [1986], σ. 196.

— Η πρώτη δημοσίευση στο περιοδικό *Poésique*, αρ. 53 (1983).

14. 'Ο.π., σ.σ. 196-197.

15. 'Ο.π., σ. 199.

16. Tzvetan Todorov, *Critique...* σ.σ. 66-74.